

Coma d'en Rafel i Clot de la Mònica

Com es freqüent en altres indrets de la muntanya, la zona del Serrat d'en Muntaner i el seu entorn presenten alguns dubtes toponímics segons el que es desprèn dels diferents mapes i descripcions del massís.

En el llibre Montserrat. Itinerari, editat l'any 1909, a la pàgina 85 es diu, adaptant el seu llenguatge a la normativa actual: “del pla dels Ocells, a l'esquerra, es puja fins el cap de munt de la serra, que fins aquí té el nom de les Paparres, i tot seguit baixa per la vessant occidental de la muntanya, passant per l'Artiga alta, s'arriba a la Vinya Nova, si s'agafa l'empelt que en els Pollegons es junta amb el camí del Pont; o a la Rabassa d'en Bertran, molt a prop de Collbató, si es segueix per l'Artiga baixa”.

Hom pot suposar que l'indret, rabassa d'en Bertran, està proper a la zona per on passa la pista que va des de Collbató a la Vinya Nova. Cap altre mapa o guia de la muntanya esmenta aquest indret. El diccionari de la llengua catalana explica que una rabassa és una part de la soca d'un arbre o d'un arbust coberta per la terra, de la qual arrenquen les arrels o soca grossa i seca destinada a ésser cremada. També es diu que l'anomenada rabassa morta era un contracte de conreu emfitèutic, propi de l'edat mitjana, establert com a cessió d'un tros de terra per a conrear-hi vinya, amb la condició que el contracte restava dissolt en haver mort dos terços dels primers ceps plantats. Es de suposar la toponímia d'aquest indret, rabassa d'en Bertran, fes referència a un camp conreat en forma del contracte emfitèutic. Fins ara, al no haver trobat cap confirmació sobre això, tot resta com una suposició.

Fragment del mapa de Joan Cabeza (1909) on apareix la coma d'en Rafel i l'olivar de la Mònica

Amb una simple lectura de l'anterior mapa se'ns fa evident que el camí esmentat en la guia Montserrat. Itinerari no arriba fins a la pista de Collbató a la Vinya Nova, sinó que queda aturat, o al menys dibuixat, a un indret identificat com olivar de la Mònica situat al final de la coma d'en Rafel. Si tenim present el que

serà la toponímia en cartografies posteriors, en el mapa de Joan Cabeza sorprèn la localització de l'indret anomenat la Planeta situat a la confluència del torrent del Misser amb el torrent que ve de la coma d'en Rafel en la intersecció del camí de Collbató a la Vinya Nova.

La següent referència a aquesta zona la proporciona el mapa fet per en Ramon de Semir l'any 1949. La sorpresa més important d'aquest mapa és que no està dibuixat el camí que de les Artigues baixa per la canal que transcorre entre el serrat d'en Muntaner i la Pastereta. Ramon de Semir identifica aquesta canal com l'Artiga baixa. L'olivar de la Mònica es transforma com la Mònica, mentre la Planeta la situa propera a la intersecció del torrent del Misser amb el camí de Collbató a la Vinya Nova.

Fragment mapa de Ramon de Semir 1949

Caldrà esperar bastants anys per tenir noves referències sobre aquests indrets. En el llibre Montserrat, pam a pam (1977) Josep Barberà al presentar la secció vint-tresena, Sant Pere, situa en un croquis l'indret de la Planeta al marge dret del torrent del Misser. Anys després, Ramon Ribera, en el seu llibre Caminant a Montserrat. El Massís, (1992) al descriure l'excursió 42, Collbató-Sant Joan pel clot de la Mònica, comenta que deixant el camí de la Vinya Nova es comença a avançar de “dret vers la coma de la muntanya. A l'inici tenim a la dreta un bosc, després, a banda i banda, un oliverar jove encara cultivat. Caminem pel mig del camp vers els fons de la vall (clot de la Mònica)” i tot seguit, al parlar del serrat d'en Muntaner es diu “hi ha la vistosa roca del Frare de Baix del Clot de la Mònica”. Tot i que no s'esmenta en el text, en el mapa que s'adjunta en aquesta guia, s'identifica la Planeta com un indret situat entorn a la cruïlla del camí de la Vinya Nova amb el camí que s'enfila cap el clot de la Mònica.

Fragment del mapa d'en Ramon Ribera (1992)

En la cartografia de l'editorial Alpina es modifiquen els criteris de localització d'aquests indrets en diferents edicions al llarg dels anys. En una edició de 1963 l'única referència que s'esmenta es la Planeta i es situa aquest indret al marge

dret del torrent del Misser i lleugerament desplaçada al nord del camí de Collbató a la Vinya Nova. Aquesta ubicació es manté en els mapes de 1970, 1974, 1975, 1984, 1989. Tots aquests mapes presenten la mateixa cartografia de base.

Fragment del mapa de l'editorial Alpina, edició 1963

En una nova edició del seu mapa de Montserrat, 1996, si bé es canvia la cartografia de base es segueix mantenint les mateixes denominacions i localitzacions d'indrets mostrats en edicions anteriors i s'incorporen de noves, per exemple, el Clot de la Mònica. La Planeta es situa al nord del camí de Collbató a la Vinya Nova, entre el torrent del Misser i el torrent que baixa de la Costa Dreta; mentre que el clot de la Mònica estaria al capdamunt de la coma que es troba al peu del serrat d'en Muntaner. Aquesta localització es manté en l'edició del 2015.

Fragment del mapa de l'editorial Alpina del 2015

La cartografia de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya aporta importants novetats tant en la toponímia com la localització d'alguns indrets. La Planeta està al nord del camí de Collbató a la Vinya Nova per damunt del marge dret del torrent que baixa de la Costa Dreta. El més significatiu són: la recuperació del nom antic de la coma d'en Rafel per designar la coma que altres mapes anomenen clot de la Mònica i la designació de la petita coma que hi ha al costat de llevant del serrat de la Pastereta com a clot de la Mònica.

Fragment del mapa escala 1:5.000 de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

En les següents imatges, on es representen només les corbes de nivell i la hidrologia de la zona es mostren les diferents localitzacions dels indrets en diversos mapes cartogràfics i descripcions d'aquests indrets.

Entorn del clot de la Monica en el mapa de
Joan Cabeza (1909)

Entorn del clot de la Monica en el mapa de
Ramon de Semir (1949)

Entorn del clot de la Monica en el
mapa de Ramon Ribera (1992)

Entorn del clot de la Monica en el mapa
de l'editorial Alpina (2015)

Entorn del clot de la Monica en el mapa de
l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

Aquest petit estudi sobre la toponímia d'aquests indrets demostra l'existència d'un profund desacord sobre la localització d'aquests indrets i, davant la possibilitat d'establir quina és la denominació correcta, caldrà esperar obtenir noves dades per poder determinar on es troben aquests diferents llocs.